

**"Taastav õigus meie elus" esseekonkursi
välja kuulutamine, statuudi kinnitamine ja
hindamiskomisjoni moodustamine**

Vabariigi Valitsuse seaduse § 56 lõike 4, Vabariigi Valitsuse 23.12.1996 määrusega nr 319 kinnitatud „Justiitsministeeriumi põhimääruse kinnitamine“ kinnitatud „Justiitsministeeriumi põhimääruse“ (edaspidi „põhimäärus“) punkti 26 alapunkti 4, justiitsministri 19.12.2013 käskkirja nr 121 „Justiitsministeeriumi asjaajamiskord ja volituste andmine“ § 17 ja kantsleri poolt antud volituse alusel ning kooskõlas Vabariigi Valitsuse seaduse § 53 lõigete 1 ja 2 ja põhimääruse punkti 22 alapunktiga 16:

1. Kuulutan välja esseekonkursi „Taastav õigus meie elus“ eesmärgiga innustada ja algatada arutelu taastava õiguse üle Eesti noorte seas ning tunnustada parimaid esseekirjutajaid rahalise preemiaga ja määran esseede esitamise tähtajaks 15.05.2023 kell 23:59.
2. Kinnitan Justiitsministeeriumi esseekonkursi „Taastav õigus meie elus“ statuudi (lisatud, edaspidi „statuut“).
3. Moodustan hindamiskomisjoni konkursile laekunud esseede hindamiseks ning määran hindamiskomisjoni liikmeteks Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna esindajad. Vajadusel kaasatakse hindamiskomisjoni töösse vajalike oskustega eesti keele vm eksperdid. Hindamiskomisjoni täpsemad ülesanded ja töökord on sätestatud statuudi punktis 6.
4. Konkursi tulemused kinnitatakse asekantsleri korraldusega.

(allkirjastatud digitaalselt)

Markus Kärner
asekantsler

Esseekonkursi „Taastav õigus meie elus“ statuut

Taastava õiguse kontseptsioon¹

Ühiskonnas ja inimeste vahel esineb erinevaid konflikte, millele otsitakse teadlikult püsivaid, kahju heastavaid lahendusi. Taastav õigus on üks konflikti lahendamise viise, mis kogub maailmas järjest enam populaarsust – seda võib vaadata kui alternatiivset konfliktide lahendamise viisi, mis toob kokku konflikti osapooled, et juhtunust avatult rääkida, mida formaalsed protsessid tihtipeale nii süvendatult ei võimalda. Taastaval õigusel põhinev lähenemine konfliktide ennetamisele ja lahendamisele ning õigusrikkumiste tagajärjel tekkinud kahju heastamisele toob kaasa häid tulemusi nii konkreetse konflikti osapooltele kui ühiskonnale laiemalt.

Üks võimalus on vaadata taastavat õigust kui protsessi, kus kõik osapooled, kellel on seos konkreetse konflikti või rikkumisega, saavad kokku, et ühiselt leida lahendus, kuidas teo tagajärgedega toime tulla, võttes arvesse selle võimalikke mõjusid tulevikus. Taastava õiguse eesmärk on osapooled **kokku tuua, anda selgitamise ja ärakuulamise võimalus ja jõuda juhitud protsessi kaudu kokkuleppele, kuidas tekkinud kahju hüvitada ja õiglustunne taastada**. Taastava õiguse protsessid on üles ehitatud selliselt, et kannatanul oleks turvaline juhtunust rääkida ja toimepanija saaks tehtu eest vastutuse võtta. Seega pole küsimus selles, kes on süüdi ja kuidas teda karistada, vaid **milline kahju on tekkinud ja kuidas seda heastada**. Protsessi tagajärjel tunnevad mõlemad osapooled end ideaalis ära kuulatuna ja mõistetuna.

Selline lähenemine kaasab turvalise keskkonna loomisse kõiki osapooli, annab kõigile vastutuse ja kohustused. Eesti kriminaalõigussüsteemis on taastava õiguse eesmärk muuta kriminaalmenetlus inimkeskemaks ja ohvrisõbralikumaks. Konflikti või kuriteo heastamisel tuleb arvestada kannatanu soove, tema üleelamise ja tema isikut. Taastav õigus sobib ka juhtumite puhul, kus piir kannatanu ja toimepanija vahel on hägune ja mõlemad osapooled on konflikti aktiivselt üleval hoidnud (nt naabrite vahelised tülid, konfliktid kogukonnas, koolis, kaklused). Sel juhul käsitletakse inimesi võrdsete osapooltena, kellele antakse üle vastutus tekkinud konflikti osas ning toetatakse nende endi initsiatiivi lahenduste ja kokkulepete saavutamiseks.

Taastav õigus ei tähista kindlat protsessi või meetodit, vaid **olulisi põhimõtteid**, mis loovad aluse reageerimiseks konfliktile või õigusrikkumisele ja selle tagajärgedele. Peamisteks märksõnadeks on siin tõde, õiglus, osapoolte füüsiline ja emotsionaalne turvalisus, kannatanu ja toimepanija õiguste austamine, kahju heastamine, solidaarsus, vastastikune austus ja väärikus, vabatahtlikkus, protsessi ja selle tulemuste läbipaistvus.

Kahjude heastamine võib olla **materiaalne** (kahjude hüvitamine) või **mittemateriaalne/sümboolne** (juhtunu kinnitamine, andeks palumine, ametlik vabandus, teo avalik tunnistamine, lubadus tehtut mitte korrata või vabatahtlik töö kogukonna heaks). Sageli jõutakse taastava õiguse protsessi raames mõlemat tüüpi heastamiseni. Kuigi taastava õiguse protsessi eesmärk ei ole osapoolte leppimine, siis sageli kaasneb see kahju heastamisega.

Taastava õiguse aluseks on **arusaam, et konflikti või süüteo järel on kohustus taastada tasakaal, mis konflikti või kuriteo tagajärjel sai rikutud**. Sellest saavad kasu nii ohver kui ka teo toimepanija ning neid ümbritsevad inimesed laiemalt. Näiteks võiks taastavaks õiguseks lugeda olukorda, kui X lõhub isiku Y vaasi, siis ostab X uue vaasi asemele ning kingib selle isikule Y – seeläbi on võtnud X vastutuse juhtunu eest ning taastanud algse olukorra. Samas kui Y-l oli vaasi suhtes erilised tunded ning sellel oli tema jaoks emotsionaalne väärtus, ei pruugi olla olukord Y kui olukorra ohvri jaoks taastatud. Seetõttu on oluline diskussioon ja arutelu teo toimepanija ja kannatanu vahel, et tekiks arusaam selle üle, mida kannatanu vajaks, et olukord saaks tema jaoks sobiva lahenduse. Seetõttu on taastava õiguse keskmes eelkõige õiglustunne taastamine ohvri jaoks. Näiteks võiks varasemas

¹ Loe lisaks <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/taastava-õiguse-kontseptsioon>, <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/taastavoigus> ja <https://www.just.ee/kuritegevus-ja-selle-ennetus/ohvrite-toetamine/kahjude-heastamine-ja-taastav-õigus>

olukorras olla Y jaoks sobivaks lahenduseks hoopis see, kui X annab Y-le raha, et ta saaks minna vaasi meisterdamise kursustele või hoopis see, kui X palub Y käest vabandust.

Taastava õiguse protsessis võtab teo toimepanija (toimunud teo eest) vastutuse.

Konkursi eesmärk

Esseekonkursi eesmärk on innustada ja algatada arutelu taastava õiguse üle Eesti noorte seas ning tunnustada parimaid esseekirjutajaid. Konkursile on oodatud analüütilised esseed, mis arutlevad [taastava õiguse kontseptsiooni](#) üle ning kaaluvad selle rakendamise võimalusi oma või oma lähedaste elus või Eestis laiemalt.

Essee on autori arvamustel põhinev vabas vormis mõttearendus, mis sisaldab teema mitmekülgset käsitlust. Heas essees mõtestab autor oma teadmisi ja kogemusi, kuid analüütiliseks teeb kirjatüki väidete argumenteerimine².

Osalemise tingimused

1. Konkursil võivad osaleda:
 - 1.1. kõik Eesti noored vanuses 14–19 aastat.
2. Konkursile esitatav essee peab vastama järgmistele tingimustele:
 - 2.1. Essee teema on „Taastav õigus meie elus“ ja essee peab arutlema taastava õiguse üle, kuid täpsema suunitluse valib autor. Ootame arutlevaid esseesid järgnevates küsimustes (arutleda võib ühe või mitme küsimuse üle):
 - 2.1.1. Kui olen teinud kellelegi halba, siis kuidas ma saaksin selle eest vastutuse võtta ja tehtu kannatanule heastada?
 - 2.1.2. Mida halba on mulle tehtud ning kuidas teo eest vastutav isik saaks selle mulle heastada?
 - 2.1.3. Taastav õigus minu ja minu eakaaslaste eludes – kas ja kuidas olen oma elus tähele pannud taastava õiguse rakendamist? Kui ei, kuidas oleks see võimalik?
 - 2.1.4. Mida saaksin tulevikus teha paremini, et ennetada või lahendada oma elus tekkinud konflikte?
 - 2.1.5. Kas ja miks pean kasulikuks taastava õiguse meetodite rakendamist? Kuidas saaksid taastavat õigust rakendada minu lähedased? Kuidas saaks taastavat õigust rakendada Eestis laiemalt?
 - 2.2. Essee peab olema autori originaallooming.
 - 2.3. Essees peavad olema selgelt eristatavad autori enda ja teiste autorite mõtted. Teiste autorite mõtted peavad olema viidatud.
 - 2.4. Esseel peab olema pealkiri. Essee täpsema pealkirja määratleb autor.
 - 2.5. Essee pikkus on 750-1500 sõna (see on u 2-4 lehekülge).
 - 2.6. Essee peab olema kirjutatud korrektsetes eesti keeles.
 - 2.7. Essee tuleb kirjutada arvutikirjas ning esitada elektrooniliselt.
 - 2.8. Essee esitab konkursile töö autor. Iga autor võib konkursile esitada ühe essee.
 - 2.9. Essee esitamisega annab autor nõusoleku kasutada ja avaldada esseed tervikuna või osaliselt Justiitsministeeriumi korraldavatel üritustel ning muude massiteabevahendite kaudu. Eeldatakse, et võidutöö autor annab nõusoleku esseed kasutada ja avaldada anonüümselt.
3. Essee esitajalt ootame järgmisi andmeid:
 - 3.1. Essee (Word- või PDF-formaadis);
 - 3.2. Autori andmed (nimi, vanus, telefon, e-post) ja nõusolek, millega Justiitsministeeriumile antakse õigus kasutada ja avaldada esseed tervikuna või osaliselt Justiitsministeeriumi korraldavatel üritustel ning muude massiteabevahendite kaudu, sealhulgas essee kasutamiseks ja avaldamiseks anonüümselt.
4. Esseekonkursi osalejate p 3.2 toodud isikuandmeid säilitatakse kuni 2 kuud pärast konkursi lõppemist. Justiitsministeerium säilitab võidutööde esitajate isikuandmed hiljemalt kuni 1.01.2029.

² Kasulikke juhiseid essee kirjutamiseks leiab näiteks hariduskeskuse lehelt: <http://www.hariduskeskus.ee/opiobjektid/essee/>.

a, et tagada p-s 9 toodud auhinnafondi rahaliste vahendite kasutamise kontrollitavus. Täiendav info isikuandmete töötlemisest: andmekaitse@just.ee.

5. Essee koos nõutavate andmetega saab esitada Justiitsministeeriumile kuni **15. mai 2023** (k.a) elektroonilisel kujul (e-post: konkurss@just.ee).

Hindamise kord ja kriteeriumid

6. Esseesid hindab hindamiskomisjon (edaspidi komisjon).
 - 6.1. Komisjoni liikmete arv sõltub konkursile esitatud esseede arvust.
 - 6.2. Esseede sisu hindamisel arvestatakse teksti vastavust punktis 2 valitud teemale, mõtete esitamise sisukust ja selgust, oskust oma arvamust põhjendada, uuenduslikkust ja loovust teema käsitlemisel, essee järelduse tulemuslikkust ning jätkusuutlikkust, väärtust kriminaalõiguspoliitika jaoks pikemas perspektiivis ning vastavust ehk korrektsust statuudis esitatud üldistele nõuetele.
 - 6.3. Esseede hindamisel arvestatakse, et essees avaldatud seisukohad on autori enda omad, mitte ei esinda asutuse seisukohti.
 - 6.4. Essees avaldatud seisukohtade tõttu ei diskrimineerita kedagi.
 - 6.5. Esseede hindamisel arvestab komisjon vastavalt statuudile järgmist:
 - 6.5.1. kas konkursile esitatud töö vastab sisuliselt esseele esseekonkursi „Taastav õigus minu elus“ statuudis esitatud nõuetele ehk essee korrektsust/vastavust nõuetele:
 - a. kas essee autor on vanuses 14-19;
 - b. kas on põhjust kahelda, et essee ei ole autori originaallooming;
 - c. kas essees on selgelt eristatavad autori enda ja viidatud teiste autorite mõtted;
 - d. kas esseel on määratletud pealkiri;
 - e. kas essee pikkus on 750-1500 sõna [see on u 2-4 lehekülge];
 - f. kas essee on kirjutatud eesti keeles;
 - g. kas essee on kirjutatud arvutikirjas ning esitatud elektrooniliselt;
 - h. kas essee arutleb taastava õiguse üle;
 - i. kas essee sisu vastab konkursi statuudi p 2 teema(de)le.
 - 6.5.2. mõtete esitamise sisukust ja selgust ning oskust oma arvamust põhjendada – kas konkursi statuudi p-s 2 esitatud küsimust/küsimusi on süstemaatiliselt ja põhjalikult analüüsitud ning kas arutluskäik on loogiline ja veenev;
 - 6.5.3. uuenduslikkust ja loovust teema käsitlemisel - kas essee pakub uudseid lähenemisi ja taastava õiguse rakendusvõimalusi;
 - 6.5.4. tulemuslikkust ja jätkusuutlikkust - kas essee järelendus on tulemuslik ja jätkusuutlik;
 - 6.5.5. väärtust - kas esseel on väärtus kriminaalõiguspoliitika jaoks pikemas perspektiivis.
 - 6.6. Hindamisele võetakse esseed, mis vastavad punktis 6.5.1. väljatoodud kriteeriumitele. Esseesid hinnatakse punktides 6.5.2 – 6.5.5 hindamiskriteeriumi alusel 10-punktiskaalal, kus 10 on kõrgeim ja 1 madalaim hinne.
 - 6.7. Komisjoni liikmed esitavad oma hinded komisjoni esimehele hiljemalt 30 päeva jooksul pärast konkursi lõppemist. Hindamiskriteeriumide alusel komisjoni liikmete poolt esseele antud punktid liidetakse. Summeeritud hinnete alusel moodustub tööde paremusjärjestus.
 - 6.8. Komisjoni töö toimub elektroonselt. Esimees kutsub vajadusel komisjoni liikmed kokku konkursile esitatud tööde arutamiseks, võitjate määramiseks ja tunnustamiseks.

Võitjate väljakuulutamine ja tunnustamine

7. Justiitsministeerium kuulutab parimad võidutööd välja 2023. aasta kevadel.
8. Võidutööd avalikustatakse just.ee/esseekonkurss veebilehel ja võimalusel massiteabevahendite kaudu ning eraldi väljaandena spetsiaalses kogumikus. Võimalusel koostatakse vajaliku sisendi saamisel võidutöödest foorumteatri lavastus ning võidutööd esitatakse avalikult.
9. Justiitsministeerium premeerib parimaid autoreid rahalise auhinnaga. Konkursi auhinnafond on kokku 3000 eurot, mida rahastatakse Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra toetuste 2014-2021 programmi „Kohalik areng ja vaesuse vähendamine“ projektist „Alaealiste erikohtlemise süsteemi loomine“. Auhinnafondi jagamise, sealhulgas auhinnatavate esseede arvu ja kategooriad, kinnitab Justiitsministeeriumi asekancler korraldusega tuginedes komisjoni põhjendatud ettepanekule.

10. Justiitsministeeriumil on õigus kutsuda kokku võitjad parimate esseede tutvustamiseks.

Konkursist teavitamine

11. Teade konkursi väljakuulutamise ja tingimuste kohta avaldatakse just.ee/esseekonkurss veebilehel.

12. Lisainfot konkursi tingimuste kohta saab aadressilt konkurss@just.ee.